

УДК 008

Тетяна Кучер

МОЛОДІЖНА КУЛЬТУРА ТА ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті розкриваються нові підходи розуміння проблеми національної ідентичності та молодіжної культури, враховуючи тенденції розвитку сучасного європейського суспільства.

Ключові слова: молодіжна культура, національна ідентичність, традиційна культура.

Kucher T. The youth culture and problem of identity.

The article deals with new approaches to understanding youth culture and of problem of national identity and youth culture and, reckoning development tendencies of modern European society.

Key words: youth culture, national identity, traditional culture.

Кучер Т. Молодежная культура и проблема идентичности.

В статье раскрываются новые подходы понимания проблемы национальной идентичности и молодежной культуры, учитывая тенденции развития современного европейского общества.

Ключевые слова: молодежная культура, национальная идентичность, традиционная культура.

У новому столітті у перехідних суспільствах постала проблема суспільного та індивідуального вибору молодого покоління. Виникла нагальна потреба теоретичного з'ясування новітніх тенденцій в орієнтаціях людської свідомості та поведінки. Тому не дивно, що дедалі більше вчених об'єднують зусилля у дослідженні різних аспектів феномена ідентичності.

Актуалізація цієї проблеми в сучасному світі зумовлена не тільки розвитком людської індивідуальності, а й демократичними змінами в постсоціалістичних країнах, зростанням між-

етнічної напруженості й конфліктів, посиленням міграційних процесів.

Аналіз зарубіжної наукової літератури з цієї проблематики засвідчує особливу увагу до неї таких учених, як: Х. Арендт, Е. Еріксон, Т. Кузьо, Х. Лінц, І. Прізд, Е. Сміт, Д. Сорос, Х. Ортега-і-Гассет, А. Степан, В. Хесле.

Значний масив у творчому доробку з етнонаціональної проблематики становлять дослідження сучасних українських етнополітологів та представників інших соціально-гуманітарних наук, творчі здобутки яких так чи інакше проєктуються на досліджувану тематику. Варто зазначити узагальнюючі дослідження таких українських дослідників, як О. Антонюк, Г. Баканурський, О. Борусевич, С. Веселовський, В. Горбатенко, О. Донченко, В. Іщук, І. Кресіна, Ю. Майборода, Л. Нагорна, І. Оніщенко, В. Панібудьласка, М. Пірен, А. Свідзинський, В. Степаненко, М. Степико, О. Шморгун, О. Шуба.

Сьогодні значний інтерес становить вивчення прояву національної ідентичності в таких сферах культури, як доіндустріальна, сільська культура, молодіжна, а саме: пошук відповідей на питання їх засадничої різниці чи, навпаки, подібності й взаємозалежності. Особливо цікавим є питання ідентичності в середовищі молодіжної культури. Адже члени молодіжної культури близькі за своїм статусом з лімінальними персонажами (від лат. “Limen” – поріг, тобто людина порогова, перехідна, та, що під час ритуалу змінює свій соціальний статус) [3; 185]. Тому цей особливий статус пороговості спонукає молодих людей до формування та вираження своєї ідентичності. А основою в процесі формування ідентичності стають архетипічні парадигми традиційної культури, які молодіжна культура використовує як зразок для наслідування.

Традиційній культура актуалізується кількома площинами переходу: географічна (молода в хату молодого, покійник на кладовище); перехід містичний (лімінальна особа в ритуалі переживає процес символічної смерті й нового народження), перехід соціальний (у весіллі дівчина стає жінкою і дружиною, в родильному обряді жінка стає матір'ю тощо). Всі ці три рівні переходового процесу простежуються і в молодіжній культу-

рі, з тою лише різницею, що в традиційній культурі процес переходу, а відповідно і згадуваних символічних форм переходу, зводиться до часу тривання ритуалу, а у молодіжній культурі є ознакою стилю життя, а тому сприяють формуванню національної ідентичності.

Архаїчні системи моделювання традиційного типу поведінки ретранслюються та формують риси національної ідентичності в молодіжній культурі через посередництво кодів одягу та поведінки (на матеріалі українських ритуалів родинного циклу), і можемо виділити такі основні їхні характеристики, як нерухомість та недієздатність. Розгляд поведінкових та одягових норм молодіжної культури привів до таких висновків. Проаналізуємо це по порядку.

Перше – це нерухомість. Варто зазначити, що саме тема нерухомості в традиційних обрядах існує водночас зі здійсненням певного переходу. Це досягається оформленням “пасивного” руху осіб. Представники молодіжної культури мандрують тільки автостопом, вони підсідають до водія і їдуть з ним, доки їм по дорозі. У весільному обряді молоду й молодого завжди перевозили в нову оселю, незважаючи на, інколи, зовсім незначну відстань. Навіть у тих варіантах чи за тих обставин, коли молоді йдуть пішки, сам обряд називався “поїзд”. Для рухів і дій молодих також характерна пасивність. В описах весілля часто трапляються звороти типу “ходилисьмо по городу – водилисьмо молоду”, а також традиції “рухати” молодими – молоду брали за голову і нахиляли, якщо їй треба було вклонитися, брали за руку й вели, вчили танцювати, закладаючи певну рухову “немічність” молоді [2; 94]. У родильному локусі поліжниця повинна була лежати навіть у випадках, коли добре себе почувала і могла вже вставати.

Вивчення деяких аспектів поведінкових норм молодіжної культури хіпі приводить Т. Щепанську до висновку про культ пасивності: “Вельми важливий ще один аспект поведінки в хіпівському і постхіпівському середовищі: пасивність, відмова від активних дій. Ідеал – все в світі приймати пасивно, як рослини (тому так багато рослинної символіки). Одного олдвого хіпі зовуть Равлик Сольмі – “равлик” тому, що “слабкість непе-

реможна” [4; 76], хоч ми б хотіли заакцентувати вибір символу, відомого своєю повільністю.

Друге – недієздатність. Образ зв’язаних рук характерний як для весільної ситуації (вийти заміж – “зв’язати білі руки”), так для поховальної (покійникові обов’язково і повсюдно зв’язували руки й ноги) і родильної (немовляті, повиваючи, туго зв’язували руки й ноги, а матері заборонялося тривалий час виконувати багато видів робіт тощо). Молода до того ж “сиділа як засватана”, не виконувала хатню роботу упродовж усього часу приготування весілля, відсторонювалася від кухонної справи, на початку весілля молоду одягали й заплітали, під час обряду комори роздягали тощо, сама вона активності не виявляла [2; 125]. Для хіпі престижно було не працювати. Щепанская пише: “Інформаційне суспільство (яким, по суті, була система хіпі) нічого не виробляє... Хіпі або взагалі не працюють, або вибирають собі таку роботу (кочегара, двірника, оператора газової котельні), яка не заважала б основному для них – пошуковій діяльності (творчості, мистецтву)” [4; 76]. Хіпі дуже ненадійний робітник, навіть якщо це торкається їх мистецтва і творчості. Шейла Кейвен пише: “Оберігаючи свою “творчу свободу”, вони [хіпі], як правило, не орієнтуються ані на побажання замовника, ані на терміни виконання... хіпі займаються цим (реалізацією своїх мистецьких виробів), за бажанням, припиняють торгівлю, відволікаючись від неї заради всього, що їм видається привабливим” [4; 43].

Отож, молодіжна культура другої половини ХХ століття була активна і пасивна водночас, що гармонізувало її існування. За одне десятиліття молодіжна культура в Україні пережила злети і падіння у своєму становленні, але цим було покладено ще один камінь у фундамент власної ідентичності. Необхідно усвідомити той факт, що молодіжна культура від самого початку свого існування була інтегрована в загальноосвітню молодіжну культуру. Неспроможність суспільства задовільнити не тільки матеріальні, а й духовні потреби стимулювало молодь до активних дій. Незважаючи на те, що молодь досить часто була поза політикою, проте вона знаходила інші засоби для власної ідентичності (музика, мода, мистецтво), щоб проде-

монструвати своє ставлення до тих чи інших подій, явищ, персоналій. В Україні, у зв'язку з особливостями її історичного розвитку, проблема ідентичності має поряд із загальносоціальним яскраво виражене етнічне забарвлення. При цьому особлива увага приділяється етнічній та національній ідентичності української молоді з огляду на те, що саме молодь є визначальною силою у збереженні й розвитку національної державності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кривко Т. А. Підліткова субкультура: неформальні молодіжні об'єднання / Т. А. Кривко, Д. Д. Романовська. – Чернівці : Рута, 2003. – 213 с.
2. Культурологія: учебник для студ. техн. вузів : [наук. ред. Н. Г. Багдасар'ян]. – М. : Высш. школа, 1999. – 343 с.
3. Тернер В. Символ и ритуал / В. Тернер. – М. : Наука, 2000. – 125 с.
4. Щепанская Т. Система: тексты и традиции субкультуры / Т. Щепанская. – М. : ОГИ, 2004. – 286 с.